

ÇİVİZADELER

silinden sonra Şeyhülislâm Yahyâ Efen-
di'den mülâzim oldu. Süleymaniye mü-
derrisliğine kadar yükseldikten sonra
1663'te Mekke kadısı oldu ve aynı yılın
sonunda vefat etti.

Çivizâdeler'in biri Eyüp Sultan Camii
civarı, diğeri de Sultan Selim semtinde
Bitlice Mescidi hazîresi olmak üzere baş-
lıca iki yerde medfun oldukları bilinmek-
tedir. XVIII. yüzyıldan itibaren ailenin
adını devam ettiren tanınmış simaların
artık çıkmadığı görülmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Mecdî, *Şekâik Tercümesi*, s. 446; Atâi, *Zeyl-i
Şekâik*, s. 44, 292, 317, 725, 757; Şeyhî, *Ve-
kâyiü'l-fuzalâ*, I, 195-196; II, 600-602; Müs-
takimzâde, *Tuhfe*, s. 132, 538; Ayvansarâyî,
Hadikatü'l-cevâmi', I, 77; *Sicill-i Osmânî*, III,
407; IV, 313; Şerafettin Tuncay, *Çivizâde Aile-
si* (lisans tezi, 1950), İÜ Ktp., nr. 1872; M. Ca-
vid Baysun, "Çivi-zâde", *İA*, III, 438; V. L. Mé-
nage, "Çivizâde", *EI²* (İng.), II, 56.

MEHMET İPŞİRLİ

ÇOBAN ÇEŞMESİ KÖPRÜSÜ

İstanbul surlarının dışında
eski Rumeli
kervan yolu üstünde köprü.

Topkapı dışında, yeni oto yolunun ken-
narında Çoban Çeşmesi Orman Fidanlı-
ğı yakınında Yeşilköy Havaalanı'na dö-
nen yolun solunda bulunmaktadır. Altın-
dan Aya Mama deresinin geçtiği bu köp-
rüyü yaptıranla yapıldığı tarih bilinme-
mektedir. Yakınında bulunan ve sürüle-
rin sulanması için vakfedilen bir çeşme-
den dolayı bu adı almıştır. Yakın tarih-
lerde yapılan yeni yol düzenlemeleri se-
bebiyle köprü güzergâh dışında bırakıl-
mış, etrafı düzenlenerek tamir edildik-
ten sonra küçük bir mesire yeri haline
gelmiştir.

Muntazam bir işçilikle tamamen kes-
me taştan yaptırılan Çoban Çeşmesi Köp-
rüsü altı gözlü olup Cevdet Çulpan tara-
fından verilen ölçülere göre uzunluğu
38,85 m., genişliği 4,25 metredir. Büyük
kemerli ise yaklaşık 3,5 m. kadar bir açık-
lığa sahiptir. Kenarlara doğru gözler bi-
raz daha ufaktır. Tablîyesinin iki yanın-
da kesme taştan yontulmuş korkuluklar
ve iki başta klasik köprülerde daima
bulunan babaları vardır. Köprünün ke-
merleri genellikle klasik devir eserlerin-
de olduğu gibi sivri olmayıp yarım yu-
varlaktır.

BİBLİYOGRAFYA :

Cevdet Çulpan, *Türk Taş Köprüleri*, Ankara
1975, s. 196, lv. CXLII, rs. 122/3.

SEMÂVİ EYİCE

ÇOBAN KÖPRÜSÜ

Doğu Anadolu'da
XIII. yüzyıl sonu
veya XIV. yüzyıl başında
yapılmış köprü.

Halk arasında Çobandede Köprüsü ola-
rak da anılan yapı, Erzurum'un Pasinler
kazası yakınında Bingöl çayı ile Hasan-
kale çayının birleştiği yerde Aras nehri
üzerindedir. Erzurum'dan Muş, Erciş, Van
yönelimine giden yollar bu köprü üzerin-
den geçer. Köprünün batı yüzündeki çok
harap ve okunaksız durumda olan tamir
kitâbesinden sıhhatli bir bilgi elde etmek
mümkün değildir. Ancak bu metnin ilk
satırında "Çoban" adı ve dördüncü son
satırında da yazıyla 1140 (1727-28) ta-
rihi teşhis edilmiştir. Fakat bu teşhisin
doğruluğundan tamamen emin oluna-
mamaktadır.

Bilindiği kadarıyla köprü hakkında ilk
defa etraflı bir inceleme yapan öğret-

men Abdürrahim Şerif Beygu'nun nak-
lettiği bir mahallî söylentiye göre daha
batıda olan bir başka köprünün selden
yıkılması üzerine, İlhanlı Hükümdarı Ga-
zan Han'ın veziri olan Emîr Çoban Sel-
duz 697'de (1297-98) bu köprüyü iki bu-
çuk yılda yaptırmış ve Yağan, Işkı, Has-
nikâr, Köprü köylerini bu hayratına vak-
fetmiştir. Ayrıca aynı hükümdarın bey-
lerbeyi olan Emîr Çoban Noyan da Ana-
dolu'ya girerek Karamanlılar'ın elinden
Konya'yı aldıktan sonra İlhanlılar'ın Ana-
dolu valisi sıfatıyla buradaki Türk bey-
lerinin çoğu ona bağlılıklarını bildirmiş-
lerdir. Bir de Emîr Hüsameddin Çoban
vardır ki *mâlikâne** usulüyle Kastamo-
nu'ya sahip olmuştur. Fakat genellikle
kabul edilen görüş, Pasinler'deki köprü-
nün Emîr Çoban Noyan tarafından yap-
tırıldığı yolundadır. Evliya Çelebi, köprü-
nün Çobanoğulları'ndan Çoban Kurdu-
man Şah tarafından inşa ettirildiğini
yazdıktan sonra başka bir yerde de bâ-
nisinin Çobanoğulları'ndan Melik Gazi
olduğunu ileri sürer. Sonuç olarak Emîr
Çoban'ın Anadolu tarihindeki yeri tam
olarak aydınlığa kavuşmadığından köp-
rünün yapımı ile ilişkisi de söylenti ve
efsaneler içinde kaybolmaktadır. Çoban
köprüsüne hâkim tepede Çoban Abdal
veya Oğuz Gazi'ye ait olduğu söylenen
bir de mezar vardır. Evvelce bunun bir
kümbet-türbe içinde bulunduğu söyle-
nir. Beygu ise *Erzurum Evkaf Muhase-
be Defteri*'nde Zâviye-i Çoban Abdal'ın
kaydını bulmuştur. Buna göre Anadolu'-
nun en eski köprülerinden olan bu ese-
rin Asya'dan gelen gazi erenlerle ilgili
olduğu düşünülebilir. Herhalde köprü-
nün bakımı ile görevli olan bu erenler-
den bir velî için türbe yapılmış ve zâviye
kurulmuştur. Bu gelenek Osmanlı döne-
minde de sürdürülmüş, tehlikeli geçit
yerlerinde ve köprü yakınlarında zâviye
ve tekkeler yapılmıştır.

Timur'un XV. yüzyıl başında Anadolu'-
ya akını sırasında kuvvetlerinin bu köp-
ruden geçtiği bilinmektedir. Osmanlı dö-
neminde Çoban Köprüsü'nün güzel bir
minyatürü Matrakçı Nasuh'un İrakeyn
Seferi'ne dair olan kitabında bulunmak-
tadır. Bu resimde köprü bir dağın hemen
dibinde ve beş gözlü olarak gösterilmi-
ştir. Evliya Çelebi, 1057 (1647) yılındaki
yolculuğu sırasında Pasin'den Hasankale-
si'ne giderken Çoban Köprüsü'nü gör-
müştü ve bunu "âl-i Çobaniyân'dan bir me-
lik bina ettiği için" böylece adlandırıldı-
ğını yazarak, "Aras nehri üzerinde kavs-i
kuzaktan nişan verir bir manzara-i ib-

Çoban Çeşmesi ve Köprüsü - Yenibosna / İstanbul

